Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 11 (1983)

Δελτίον ΧΑΕ 11 (1982-1983), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του Αναστασίου Κ. Ορλάνδου (1887-1979)

Πατριαρχικά γράμματα του Μουσείου Κανελλοπούλου

Έρση ΜΠΡΟΥΣΚΑΡΗ

doi: [10.12681/dchae.935](https://doi.org/10.12681/dchae.935)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΜΠΡΟΥΣΚΑΡΗ Έ. (1983). Πατριαρχικά γράμματα του Μουσείου Κανελλοπούλου. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 11, 249-266. <https://doi.org/10.12681/dchae.935>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Πατριαρχικά γράμματα του Μουσείου
Κανελλοπούλου

Έρση ΜΠΡΟΥΣΚΑΡΗ

Δελτίον ΧΑΕ 11 (1982-1983), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του
Αναστασίου Κ. Ορλάνδου (1887-1979) • Σελ. 249-266

ΑΘΗΝΑ 1983

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

Τά έπτά πατριαρχικά γράμματα πού δημοσιεύονται παρακάτω βρίσκονται έκτεθειμένα στό Μουσείο Κανελλοπούλου (χωρίς άρ. εύρ.). Χρονολογικά έκτείνονται από τό 17 έως τό 19ο αϊ., τό περιεχόμενό τους δέ είναι ποικίλο (άνανέωσεις σταυροπηγιακών προνομίων, διευθέτηση διαφορών, άγοραπωλησία στασιδίου στόν πατριαρχικό ναό του 'Αγίου Γεωργίου στό Φανάρι).

Συγκεκριμένα τά δημοσιευόμενα γράμματα είναι τά έξής:

1. Συνοδικό μολυβδόβουλλο γράμμα του οίκουμενικού πατριάρχη Παρθενίου Δ' - 'Απρίλιος, ίνδικτιών 12 (1659). 'Ανανέωση των σταυροπηγιακών προνομίων της μονής του 'Αγίου Δημητρίου του Μυροβλήτου στην Σκύρο.

2. Συνοδικό γράμμα του οίκουμενικού πατριάρχη Γαβριήλ Δ' - 'Ιανουαρίου 25, ίνδικτιών 2 (1784). 'Επικύρωση άγοραπωλησίας ενός στασιδίου στόν πατριαρχικό ναό του 'Αγίου Γεωργίου στό Φανάρι.

3. Συνοδικό γράμμα του οίκουμενικού πατριάρχη Νεοφύτου Ζ' - 'Ιούλιος, ίνδικτιών 10 (1792). 'Ανανέωση των σταυροπηγιακών προνομίων της μονής της Θεοτόκου της 'Υψηλοτέρας στίς 'Εγκαρές της Νάξου καί διορισμός του Γεδεών Κόκκου ως ήγουμένου της.

4. Συνοδικό γράμμα του οίκουμενικού πατριάρχη Νεοφύτου Ζ' - 'Οκτώβριος, ίνδικτιών 11 (1792). 'Ανανέωση των σταυροπηγιακών προνομίων της μονής της Θεοτόκου της 'Υψηλοτέρας στίς 'Εγκαρές της Νάξου· άκύρωση του διορισμού του Γεδεών Κόκκου ως ήγουμένου καί διορισμός του Θεοφίλου Κόκκου.

5. Συνοδικό γράμμα του οίκουμενικού πατριάρχη Νεοφύτου Ζ' - Φεβρουάριος, ίνδικτιών 12 (1793). 'Επικύρωση (της) παραχώρησης (του) στασιδίου στόν πατριαρχικό ναό του 'Αγίου Γεωργίου στό Φανάρι.

6. Συνοδικό γράμμα του οίκουμενικού πατριάρχη Κυρίλλου ΣΤ' - 'Ιανουάριος, ίνδικτιών 5 (1817). 'Ανανέωση των σταυροπηγιακών προνομίων της μονής της Θεοτόκου 'Υψηλοτέρας στίς 'Εγκαρές Νάξου καί επικύρωση του τρόπου διοίκησης της μονής από την οικογένεια των Κόκκων.

7. Συνοδικό μολυβδόβουλλο γράμμα του οίκουμενικού πατριάρχη Γρηγορίου Ε' - Αύγουστος, ίνδικτιών 7 (1819). Παραχώρηση της μονής της 'Αγίας Τριάδος Χάλκης στόν ήγεμόνα της Μολδοβλαχίας Μιχαήλ Σούτσο.

Καί τά έπτά γράμματα είναι πρωτότυπα· ή κατάσταση διατήρησής τους

Εικ. 1. Συνδικό μολυβδόβουλλο γράμμα του οικουμενικού πατριάρχη Παρθενίου Δ' (1659).

κυμαίνεται από αρκετά καλή έως καλή, οί φθορές είναι ελάχιστες. Είναι γραμμένα σέ μεμβράνη από τούς πατριαρχικούς γραφείς (ό γραφικός χαρακτήρας είναι ό ίδιος στά γράμματα αρ. 3 καί 4· τό ίδιο συμβαίνει καί στά γράμματα αρ. 6 καί 7). Ό πατριάρχης βάζει μόνο τήν υπογραφή του ή τήν τελική μηνολογία. Σέ όλα τά γράμματα τήν πατριαρχική υπογραφή ακολουθοῦν οί υπογραφές τῶν συνοδικῶν.

Τά έγγραφα δημοσιεύονται κατά χρονολογική σειρά παρόλο πού, ὅπως εἶδαμε παραπάνω, τά αρ. 2 καί 5 ἀναφέρονται στήν ἴδια ὑπόθεση, καθώς ἐπίσης καί τά αρ. 3, 4, 6. Δέν ἐκδίδονται καί τά ἐπτά: τῶν γραμμάτων αρ. 2 καί 5 καθώς καί τῶν αρ. 3 καί 4 δημοσιεύεται μόνον ἡ περίληψη (τά αρ. 3 καί 4 ὥστόσο σχολιάζονται στό τέλος τοῦ αρ. 6). Όλόκληρα ἐκδίδονται (σύμφωνα μέ τή διπλωματική μέθοδο) τά αρ. 1 καί 6 ἐνῶ τό αρ. 7 ἀποσπασματικά.

1. ΣΥΝΟΔΙΚΟ ΜΟΛΥΒΔΟΒΟΥΛΛΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ Δ΄

Ἀπρίλιος, ἰνδικτιῶν 12
1659

Π ε ρ ί λ η ψ η. Ἡ μονή τοῦ Ἀγίου Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου τῆς Σκύρου εἶχε ἤδη ἐπὶ τῶν προγενέστερων πατριαρχῶν ἀναγνωριστεῖ πατριαρχικό σταυροπήγιο. Κατά τή διάρκεια ὅμως κάποιας πειρατικῆς ἐπιδρομῆς χάθηκαν τά πατριαρχικά γράμματα τοῦ μοναστηριοῦ μέ ἀποτέλεσμα νά ἀρχίσουν σιγά σιγά καταπατήσεις τῶν προνομίων του καί παρενοχλήσεις τῶν μοναχῶν, οἱ ὅποιοι ἄρχισαν νά φεύγουν. Μπροστά στόν κίνδυνο τῆς πλήρους ἐρήμωσης τῆς μονῆς, ὁ οἰκουμενικός πατριάρχης Παρθένιος Δ΄ ἀναγνωρίζει καί πάλι τή μονή ὡς σταυροπήγιο, ἐλεύθερη ἀπό κάθε ἐπέμβαση (ἀκόμη καί τοῦ ἐπισκόπου Σκύρου), μέ μόνη ὑποχρέωση νά δίνει στό πατριαρχεῖο 120 ἄσπρα τό χρόνο.

Πρωτότυπο, Μουσεῖο Κανελλοπούλου, χωρίς αρ. εὑρ. Μεμβράνη, χρώματος ὑποκίτρινου, διαστ. 760×567 χιλ. Μονόφυλλο, φέρει δύο πτυχώσεις κατά τό ὕψος καί τρεῖς κατά τό πλάτος. Κατάσταση διατήρησης σχετικά καλή· μερικές φθορές (ὀπές) στή διαστύρωση τῶν πτυχώσεων κάτω.

Τό κείμενο εἶναι γραμμένο στή μία ὄψη. Περιθώριο 60 χιλ. Γραφή μέ χαρακτηρισ μικρούς καί πλατεῖς. (Γιά τήν ταύτιση τοῦ γραφικοῦ χαρακτήρα βλ. Μ. Ι. Μ α ν ο ὁ σ α κ α, Ἀνέκδοτα πατριαρχικά γράμματα (1547-1806) πρός τούς ἐν Βενετία μητροπολίτας Φιλαδελφείας καί τήν ὀρθόδοξον Ἑλληνικήν Ἀδελφότητα, Βενετία 1968, πατριαρχικά γράμματα αρ. 20 καί 22 καί κυρίως τούς πίν. 20 καί 22, ὅπου εἶναι φανερό ὅτι ὁ πατριαρχικός γραφέας εἶναι ὁ ίδιος μέ αὐτόν τοῦ ἐγγράφου μας). Ἡ υπογραφή τοῦ πατριάρχου, μέ μεγάλα γράμματα καί ζωηρότερο μελάνι, ἀπλώνεται σ' ὅλη τή σειρά καί

στό δεξί μισό της επόμενης. Οι ιδιόχειρες επισκοπικές υπογραφές είναι διαταγμένες σε τέσσερις, όχι πολύ κανονικές σειρές.

Στό κάτω μισό της μεμβράνης κρέμεται από μεταξωτή κλωστή που σχηματίζει μολύβδινη σφραγίδα, διαμ. 385 χιλ., πάχ. 6 χιλ.· από τη μιά πλευρά φέρει αρκετά φθαρμένη παράσταση Παναγίας Βρεφοκρατούσας και από την άλλη την επιγραφή: ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ ΕΛΕ/Ω ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ / ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕ/ΩC / ΝΕΑC ΡΩΜΗC ΚΑΙ / ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ / ΠΑΤΡΙΑΡΧ[ΗC]

† Παρθένιος ἑλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.^{/2} Πρῶτον καὶ πάντων ἐξαίρετον ἰδίωμα πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ πάντων μάλιστα τῆς πνευματικῆς, εὐεργετικὸν εἶναι τὸν πολλῶν προϋστάμενον καὶ μεταδοτικόν, τῶν πολλῶν ὑπερέχοντα καὶ χορηγητίων χαρίτων,^{/3} τὸν δύναμιν τοιαύτην παρὰ Θεοῦ κεκτημένον, αἰεὶ εἰ καὶ πρότερον τυγχάνει τις χάρις καὶ δωρεά, βραβευθεῖσά τε καὶ χορηγηθεῖσα καὶ προσηκόντως ἀπονεμυθεῖσα παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς προϋσταμένων,^{/4} τῆς τοιαύτης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας προσθήκας τε ἐπινοεῖν ταύτῃ καὶ ὅση δύναμις ἐπιβεβαίουσιν καὶ ἀσφαλεστέραν ἀποκαθιστᾶν εἰς τὸ μετέπειτα· ὁμοίως γάρ ἐστιν εὐεργετικὸς ὁ βραβεύων χάριτας οἷς προσήκει^{/5} ὥσπερ καὶ ὁ ἐπικυρῶν τὰς βραβευθείσας καθὰ προσήκει. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν Σκύρου μονύδριον εὐρισκόμενον, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ^{/6} μυροβλήτου, τῇ πατριαρχικῇ ἐξουσίᾳ καὶ δωρεᾷ γράμμασι σιγγιλιώδεσιν εἰς σταυροπήγιον πατριαρχικὸν τιμηθὲν παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν πατριαρχενσάντων ἀοιδήμων πατριαρχῶν, μεμαρτυρημένον καὶ γνωσκόμενον ὑπὸ^{/7} πολλῶν καὶ συμβάντος αἰχμαλωτισθῆναι τὴν νῆσον ταύτην, κρίμασιν οἷς οἶδε Θεὸς ὑπὸ τῶν θαλαττιῶν ληστῶν καὶ τῶν πραγμάτων πάντων τῶν ἐκεῖσε χριστιανῶν ἀρπαγέντων καὶ ἀφανισθέντων μετὰ τούτων, καὶ τὰ γράμματα^{/8} ἐκείνου τὰ σιγγιλιώδη ἐγένοντο ἀφανῆ, ὅθεν καὶ ἤρξαντο κατεπεμβαίνειν τούτου καὶ τὰ προνόμια τοῦ πατριαρχικοῦ σταυροπηγίου καταπατεῖσθαι τε καὶ ἀθετεῖσθαι τε, ἀφ' οὗ συμβαίνει καὶ τοὺς αὐτῶ ἐνασκουμένους^{/9} πατέρας ζῆν ζωὴν ταραχώδη, καὶ οὐδαμῶς ἡρεμεῖν καὶ ἡσυχάζειν καὶ ἐπομένως μὲν ἀναχωρεῖν αὐτοὺς τῆς μονῆς, ταύτην δὲ ἐρημοῦσθαι. Ὅπως βουλόμενοι συστήσασθαι καὶ ἐκ μέσου τῆς ἐρημώσεως^{/10} ἀφαρπάσαι καὶ εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν ἐπαναγαγεῖν καὶ τὴν σταυροπηγιακὴν δωρεὰν τῶν πρὸ ἡμῶν πατριαρχῶν ἐπικυρῶσαί τε καὶ ἐπικρατύναι καὶ τοὺς ἤδη κατεπανιστημένους τούτου κατεπεμβαίνειν^{/11} ἀναχαιτίσαι, δεῖν ἐγνωμεν καὶ δι' ἡμετέρων γραμμάτων ἐν μεμβράναις σιγγιλιωδῶν σταυροπηγιον πάλιν ἐπιδεῖξαι καὶ κατὰ τὰ προνόμια πάντων τῶν πατριαρχικῶν σταυροπηγιῶν καὶ τοῦτο ἀποκαταστήσαι^{/12} πάντα ἐλεύθερον δηλονότι, παρὰ παντὸς προσώπου, σημεῖον ὑποταγῆς μόνον παρέχον πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃν Ἐκκλησίαν ἄσπρα ἑκατὸν εἴκοσι τούτου χάριν καὶ γράφοντες ἀποφαινόμεθα^{/13} ἐν ἁγίῳ Πνεύματι συνοδικῶς, γνώμη καὶ τῶν παρατυχόν-

των ιερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἵνα τὸ κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν Σκύρου /¹⁴ αὐτὸ εὐρισκόμενον μονύδριον ἐπ' ὀνόματι τιμώμενον τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ μυροβλήτου πρόπαλαι ἀνακαινισθὲν ἐπὶ πατριαρχικῶ σταυροπηγίῳ καὶ διὰ γραμμάτων /¹⁵ σιγγιλιωδῶν τῶν πρὸ ἡμῶν αἰοιδήμων πατριαρχῶν τὰ προνόμια πάντα τῶν πατριαρχικῶν σταυροπηγιῶν κεκτημένον ἐπιβεβαιούμενοι τὴν δωρεὰν ἐκείνην καὶ πατριαρχικὴν εὐεργεσίαν καὶ ἐπικυροῦντες /¹⁶ εἴη καὶ πάλιν πατριαρχικὸν σταυροπηγιον καὶ λέγοιτο καὶ ἐπονομάζοιτο πάντῃ ἐλεύθερον, ἀκαταζήτητον καὶ ἀνερόκλητον παρὰ παντός προσώπου, ἱερωμένου τε καὶ λαϊκοῦ, ἀρχοντικοῦ τε καὶ /¹⁷ ἰδιωτικοῦ, μηδεὶ μὴδὲν ὀφείλων διδόναι, μήτε τῷ νῦν θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ Σκύρου, εἰ μὴ μόνον κατ' ἔτος τῇ καθ' ἡμῶν τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ παρέχειν τὰ ἑκατὸν εἴκοσι προῶδηθέντα ἄσπρα /¹⁸ καὶ τοῦτο σημεῖον ὑποταγῆς· ὡσαύτως καὶ οἱ αὐτῷ ἐνασκούμενοι πατέρες ἀνερόκλητοι εἶεν, ἀκαταζήτητοί τε καὶ ἀκαταδούλωτοι παρὰ παντός προσώπου, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου /¹⁹ ἄδειαν ἔχοντος μηδεμίαν δηλονότι ζητεῖν τι παρ' αὐτῶν, πολὺ ἢ ὀλίγον, καὶ πατεῖν τὰ πατριαρχικά σταυροπηγιακὰ ὅρια, ἐν ἐκκλησιαστικῇ παιδείᾳ μνημονεύοντος τοῦ ἡμετέρου /²⁰ πατριαρχικοῦ ὀνόματος, καὶ τῶν μεθ' ἡμᾶς κατὰ καιροὺς πατριαρχῶν· ἣν δέ τις χρειὰ γένηται χειροτονίας, προσκαλούμενοι ὃν ἂν βούλωνται ἀρχιερέα, καὶ ἐκτελεῖν τὴν χειροτονίαν, μηδεὶνος· /²¹ ἔχοντος ἄδειαν ἢ ἐξουσίαν, ἐνοχλεῖν τούτοις καὶ τὰ ἀφιερωθέντα ἢ ἀφιερούμενα παρὰ τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν κινητὰ τε καὶ ἀκίνητα πράγματα καὶ κτήματα /²² ἀρπάζειν ἢ ἐκποιεῖν ἢ τὴν ἐπίδοσιν αὐτῶν κωλύειν καὶ αὔξησιν ὃς δ' ἂν ὑπὸ ἐμφύτου κακίας καὶ σατανικῆς πλεονεξίας ὁρμώμενος βουληθεῖ ἐπαναστῆναι τῆς μονῆς τῆς πατριαρχικῆς /²³ καὶ σταυροπηγιακῆς, καὶ τὰ παρόντα ἀνατρέψαι καὶ ὅλως ἐνοχλῆσαι τοὺς ἐν αὐτῇ πατέρας, τῶν ἱερωμένων μὲν ὁ τοιοῦτος ἀργὸς εἴη πάσης ἀρχιερατικῆς ἐνεργείας καὶ τάξεως, /²⁴ καταφρονῶν δὲ καὶ ἀφωρισμένος ἀπὸ Θεοῦ ὡς ὑπόδικος τῇ τελείᾳ καθαιρέσει, τῶν λαϊκῶν δὲ ἀφωρισμένος ὑπὸ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαιρέτου καὶ ἀσυγκρίτου Τριάδος /²⁵ τοῦ ἐνὸς τῇ φύσει μόνου Θεοῦ καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ ἄλυτος μετὰ θάνατον ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ τῆς συνοδικῆς καὶ πατριαρχικῆς ἀρχῆς ὑπόδικος καὶ ἔξω τῆς τῶν /²⁶ χριστιανῶν ἐκκλησίας καὶ ὁμηγύρεως. Ὅθεν καὶ εἰς βεβαίωσιν καὶ διηνεκῇ τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἔνδειξιν [. . . . .] τῆς πατριαρχικῆς [. . . . .] τε καὶ ἐπικυρώσεως γραφὲν τὸ παρὸν /²⁷ πατριαρχικὸν σιγγιλιῶδες ἐν μεμβράναις γράμμα δοθείη τῇ σεβασμίᾳ ταύτῃ πατριαρχικῇ καὶ σταυροπηγιακῇ μονῇ τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ μυροβλήτου καὶ διὰ τοῖς ἐνασκουμένοις αὐτῷ ἀχρῆ' ἀπριλίον ἰνδικτιῶνος ιβ'.

/²⁸ Παρθένιος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς /²⁹ Πατριάρχης.

/³⁰ † 'Ο Καισαρείας Ἀνθιμος. — † 'Ο Ἡρακλείας Μεθόδιος. — † 'Ο Νικομηδείας Τιμόθεος. — † 'Ο Νικαίας Φιλόθεος. —/³¹ † 'Ο Τραπεζοῦντος Λαυρέντιος. — † [. . . . .]. † 'Ο Ἀδριανουπόλεως Νεόφυτος. — † 'Ο Διδυμοτείχων Ἰάκωβος /³² — † 'Ο Παροναξίας Μακάριος. — † 'Ο Σκύρου ἐπίσκοπος Γερμανός. — † 'Ο Σηλυβρίας [. . . . .] — † 'Ο Ζερβενοῦ Γαβριήλ /³³ [. . . . .].

ΣΧΟΛΙΑ

Ἡ μικρὴ μονὴ τοῦ Ἀγίου Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου τῆς Σκύρου, διαλυμένη ἤδη ἀπὸ τὸν περασμένο αἰῶνα καὶ σήμερα μισοερείπωμένη, βρίσκεται περίπου στὸ κέντρο τοῦ νησιοῦ. Χτίστηκε κατὰ πάσα πιθανότητα κατὰ τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰ. (ἀπὸ ἐπιγραφὴ τοῦ μοναστηριοῦ μαθαίνουμε ὅτι τὸ 1611, χρονολογία κατασκευῆς τοῦ περιβόλου, ἡγούμενος ἦταν κάποιος Κύρος· ἐπομένως τὸ καθολικὸ θὰ πρέπει ἤδη νὰ ὑπῆρχε), ἐνῶ οἱ τοιχογραφίες τοῦ καθολικοῦ εἶναι περίπου ἕναν αἰῶνα μεταγενέστερες (1691 σύμφωνα μὲ μιά ἐπιγραφὴ ποὺ δὲ σφύζεται σήμερα) (βλ. σχετικὰ Β. Ἀτέση, Ἱστορία τῆς ἐκκλησίας τῆς Σκύρου, Ἀθῆναι 1961, σ. 175, 196 κ.έ.).

Φαίνεται ὅτι ἡ μονή, ὅπως μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὸ ἐγγραφοῦ μας, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι βρισκόταν σὲ σημεῖο μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα, εἶχε ἐπανειλημμένα ὑποστεῖ τίς συνέπειες τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν, οἱ ὁποῖες παρουσιάζουν μεγάλη ἔνταση κατὰ τὸ 17ο αἰ. καὶ οἱ ὁποῖες ἄλλωστε συντελοῦν στὴν ἐρήμωση ολόκληρου σχεδὸν τοῦ νησιοῦ (1631) (Α. Βακαλόπουλος, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, Θεσσαλονίκη 1976, Β' (1453-1669), σ. 139).

Ἡ ἀνανέωση τῶν προνομίων τῆς μονῆς καὶ ἡ ἀναγνώρισίς της καὶ πάλι ὡς πατριαρχικοῦ σταυροπηγίου ἀπὸ τὸν Παρθένιο τὸν Δ' (α' πατριαρχία: 1657-1662), ἴσως νὰ συνέβαλαν σὲ κάποια ἀνθησὴ τῆς μονῆς ἐφόσον κατὰ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰ. τοιχογραφεῖται τὸ καθολικὸν παρ' ὅλα αὐτὰ ἤδη στίς ἀρχές τοῦ 18ου αἰ. (1717) ὁ περιηγητὴς Pitton de Tournefort τὴν ἀναφέρει ὡς μικρὴ καὶ φτωχὴ (βλ. καὶ Β. Ἀτέση, ὁ.π., καθὼς καὶ Ξ. Ἀντωνιάδης, Ἡ Σκύρος στοὺς περιηγητὲς καὶ γεωγράφους (1400-1900), Ἀθῆνα 1977, σ. 137, 188 καὶ 218), ἀπὸ τίς λιγοστες δὲ μαρτυρίες ποὺ ὑπάρχουν φαίνεται ὅτι σὲ καμιά περίοδο τῆς ἱστορίας της δὲ θὰ πρέπει νὰ εἶχε πολλοὺς μοναχοὺς. Τὸ 1834 ἡ μονὴ διαλύεται (ἐλλείψει ἀκριβῶς τοῦ ἀπαιτούμενου ἀριθμοῦ τῶν μοναχῶν) καὶ περιέρχεται στὴν κατοχὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου.

Ὁ ἐπίσκοπος Σκύρου Γερμανός δὲ μαρτυρεῖται πουθενὰ ἄλλου, μιά καὶ κατὰ τὰ χρόνια 1649-1660 δὲν ἔχουμε μαρτυρίες γιὰ τοὺς ἐπισκόπους τῆς Σκύρου (βλ. καὶ Β. Ἀτέση, Ἡ ἐπισκοπὴ Σκύρου ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, ΕΕΒΣ ΙΕ' (1939).

2. ΣΥΝΟΔΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΓΑΒΡΙΗΛ Δ'

Ἰανουαρίου 25, ἰνδικτιῶν 2
1784

Περίληψη: Οἱ κληρονόμοι τοῦ Δημητράκη Ρωμανοῦ Τάρκα Ρωμανή, Ἐλεῦκω Ρωμανή, Μανωλάκης Ρωμανός, Γεωργάκης Ρωμανός, Εὐ-

φροσύνη Ρωμανή δηλώνουν μπροστά στον οίκουμενικό πατριάρχη (Γαβριήλ Δ', 1780-85) ότι πούλησαν ένα γυναικείο στασίδι στον επάνω δροφο του γυναικωνίτη του πατριαρχικού ναού (του Ἀγίου Γεωργίου στο Φανάρι) στην Αϊκατερηνίτζα, σύζυγο του Χατζή Ἀσλάνη αντί 500 γροσίων. Τῆς παραχωροῦν ἐπίσης καί τό γράμμα τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχῃ Νεοφύτου ΣΤ', μέ τό ὁποῖο ἐπικυρωνόταν ἡ κατοχή τους. Τό παρόν πατριαρχικό συνοδικό γράμμα ἐπικυρώνει τήν τωρινή πώληση.

3. ΣΥΝΟΔΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΝΕΟΦΥΤΟΥ Ζ'

Ἰούλιος, ἰνδικτιών ΙΘ
1792

Περίληψη. Ἡ σταυροπηγιακή μονή τῆς Θεοτόκου Ὑψηλοτέρας, ἰδρυμένη ἀπό τήν οἰκογένεια τῶν Κόκκων στήν τοποθεσία Ἐγκαρές τῆς Νάξου, ἔμεινε ἀπροστάτευτη μέ ἀποτέλεσμα νά ἐρειπωθεῖ καί νά συληθεῖ. Γι' αὐτό τό λόγο ὁ πατριάρχης ἀνανεώνει τά σταυροπηγιακά προνόμια τῆς μονῆς καί διορίζει ἡγούμενο τόν ἱερομόναχο Γεδεών Κόκκο καί ἐπιτρόπους τόν ποστέλνικο Χουρμουζάκη καί τό Γιαννάκο. Ἡ μονή θά εἶναι ἐλεύθερη ἀπό κάθε ἐπέμβαση (ἀκόμη καί τοῦ μητροπολίτη Παρναξίας, ὁ ὁποῖος θά καλεῖται μόνο γιά τίς τυχόν χειροτονίες), θά ὑπόκειται δέ μόνο στό οἰκουμενικό πατριαρχεῖο, στό ὁποῖο θά δίνει κάθε χρόνο ἕνα χρυσό φλωρί.

4. ΣΥΝΟΔΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΝΕΟΦΥΤΟΥ Ζ'

Ὀκτώβριος, ἰνδικτιών ΙΙ
1792

Περίληψη. Τό σταυροπηγιακό μοναστήρι τῆς Θεοτόκου Ὑψηλοτέρας στίς Ἐγκαρές τῆς Νάξου πρέπει, σύμφωνα μέ ἕναν ἀπό τοὺς ὅρους τῆς διαθήκης τοῦ ἱδρυτῆ του Ἰακώβου Κόκκου, νά διοικεῖται ἀπό τοὺς κατευθείαν ἀπογόνους του. Ὁ Δημήτριος Κόκκος (τοῦ Μιχελλέτου Κόκκου) παρουσιάζει στόν πατριάρχη ἀντίγραφο τῆς διαθήκης, ἀπ' ὅπου φαίνεται ὅτι ἡ μονή ἀνήκει σ' αὐτόν κληρονομικά. Εἶχε ἤδη διορίσει ὡς ἡγούμενο τόν ἀδερφό του ἱεροδιάκονο Θεόφιλο· ἐπειδὴ ὁμως πρόλαβε καί ἔφτασε διορισμένος ἀπό τήν ἐκκλησία ὡς ἡγούμενος ὁ ἱερομόναχος Γεδεών Κόκκος (ὁ ὁποῖος δέν ἦταν κατευθείαν ἀπόγονος τοῦ Ἰακώβου) δημιουργήθηκαν

προστριβές. Κατόπιν τούτου ὁ πατριάρχης ἀκυρώνει τὸ διορισμὸ τοῦ Γεδεών· ἡ θέση τοῦ ἡγουμένου περιέρχεται στὸ Θεόφιλο καὶ ἡ ἐπιστασία στὸ Δημήτριο Κόκκο. Ἀνανεώνονται τὰ σταυροπηγιακὰ προνόμια· τὸ μοναστήρι ὀρίζεται ἐλεύθερο ἀπὸ κάθε ἐπέμβαση, ἀκόμη καὶ τοῦ μητροπολίτη Παροναξίας, ὑποχρεώνεται ὁμως νὰ πληρώνει 10 γρόσια τὸ χρόνο στὸ πατριαρχεῖο. Καθορίζεται ἐπίσης καὶ ἡ σειρά διαδοχῆς στὸ μοναστήρι: μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Δημητρίου καὶ τοῦ Θεοφίλου Κόκκου, ἂν δὲν ὑπάρχει στενὸς συγγενὴς τους ἱερωμένος, ἡ διαδοχὴ θά περιέλθει στὸ Γεδεών Κόκκο καὶ τοὺς ἀπογόνους του, μέχρι νὰ ἐμφανιστεῖ ἱερωμένος ἀπόγονος τοῦ Δημητρίου καὶ τοῦ Θεοφίλου Κόκκου.

5. ΣΥΝΟΔΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΝΕΟΦΥΤΟΥ Ζ'

Φεβρουάριος, ἰνδικτιῶν 12
1793

Περίληψη. Ἡ Αἰκατερνίτζα, χήρα τοῦ Χατζῆ Ἀσλάνη παραχωρεῖ τὸ στασίδι πού ἀγόρασε ἀπὸ τοὺς κληρονόμους τοῦ Δημητράκη Ρωμανοῦ στὸν πατριαρχικὸ ναὸ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, στήν κόρη της Ρωξάνδρα. Ὁ πατριάρχης ἐπικυρώνει μέ τὸ συνοδικό αὐτὸ γράμμα τήν παραχώρηση.

6. ΣΥΝΟΔΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΣΤ'

Ἰανουάριος, ἰνδικτιῶν 5
1817

Περίληψη. Λόγω τῆς ἀσάφειας τῆς διαθήκης τοῦ Ἰακώβου Κόκκου καὶ παρὰ τὰ πατριαρχικά γράμματα πού ἐκδόθηκαν κατὰ καιροὺς σχετικὰ μέ τὸ μοναστήρι τῆς Θεοτόκου Ὑψηλοτέρας στίς Ἐγκαρές τῆς Νάξου, δὲν ἔπαψαν οἱ διαμάχες μεταξὺ τῶν ἀπογόνων τοῦ προαναφερθέντα Ἰακώβου Κόκκου γιὰ τήν κατοχὴ τῆς μονῆς. Ἐπειδὴ ἡ διχόνοια ἐντάθηκε μεταξὺ τοῦ Κωνσταντίνου Κόκκου πρωτονοταρίου καὶ τοῦ Δημητρίου Κόκκου καγκελλαρίου, μέ ἀποτέλεσμα νὰ καταστρέφεται ἡ μονή, ὁ Κωνσταντῖνος κατέφυγε γιὰ τήν ἐπίλυση τῆς διαφορᾶς στὸν Ἀχμέτ ἐφέντη, πληρεξούσιο τοῦ Καπουδάν πασᾶ, αὐτὸς δὲ τήν ἀνέθεσε στοὺς προκρίτους τῆς Νάξου. Οἱ πρόκριτοι μέ τὸ «δαιτητικὸ» γράμμα τοῦ 1815 ἀποφάσισαν ὅτι πρέπει νὰ διαχειρίζονται τὸ μοναστήρι καὶ οἱ δύο κλάδοι τῶν Κόκκων, οἱ ὁποῖοι κοινῇ συναινέσει θά ὀρίζουν τὸν ἡγούμενο. Ἄν ὑπάρχουν δύο ἱερωμένοι

ἀπόγονοι τῶν Κόκκων θά προτιμᾶται ὡς ἡγούμενος ὁ ἀπόγονος τοῦ Δημητρίου Κόκκου· ἂν πάλι δέν ὑπάρχει κανένας θά ἐκλέγεται κάποιος ξένος. Ἡ ἀπόφαση αὐτή ἐπικυρώθηκε ἀπό τόν Ἀχμέτ ἐφέντη, τή σφραγίδα τοῦ νησιοῦ καθὼς καί ἀπό τόν Κωνσταντῖνο Μαυρογένη, δραγομένο τοῦ στόλου. Κατά παράκληση τοῦ Κωνσταντίνου Κόκκου ὁ πατριάρχης ἐκδίδει τό παρόν γράμμα πρὸς ἐπικύρωση τῆς παραπάνω ἀπόφασης καί ἀνανέωση τῶν σταυροπηγιακῶν προνομίων τῆς μονῆς, ἡ ὁποία θά ὑπάγεται στό πατριαρχεῖο (ὅπως καί πρίν), πρὸς τό ὁποῖο ὑποχρεώνεται νά πληρώνει 100 γρόσια τό χρόνο.

Πρωτότυπο, Μουσεῖο Κανελλοπούλου, χωρίς ἄρ. εὐρ. Μεμβράνη, χρώματος ὑποκίτρινου, διαστ. 704×535 χιλ. Μονόφυλλο, φέρει δύο πτυχώσεις κατὰ τό ὕψος καί τέσσερις κατὰ τό πλάτος. Κατάσταση διατήρησης σχετικὰ καλή. Τό κείμενο εἶναι γραμμένο στή μία ὄψη. Περιθώριο 20 χιλ. Μελάνι μαῦρο. Γραφή σχετικὰ κανονική μέ ἐλαφριά κλίση πρὸς τὰ δεξιὰ· μοιάζει μέ τή γραφή τοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος ἄρ. 7. Μέ τό χέρι τοῦ πατριάρχη μόνο ἡ ὑπογραφή του, ἡ ὁποία ἐκτείνεται σ' ὅλο τό πλάτος τῆς σειρᾶς (γραμμένη μέ μεγαλύτερα γράμματα καί ζωηρότερο μελάνι). Ἀκολουθοῦν σέ τρεῖς ἀκανόνιστες σειρές οἱ ἰδιόχειρες ὑπογραφές τῶν συνοδικῶν.

Ὅπισθόγραφο μέ μῶβ μελάνι: 1817 / Ἰανουάριος 1817.

† Κύριλλος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καί οἰκουμενικὸς πατριάρχης /² Τὰς συγκυρούσας μεσολαβήσεις ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους τῶν ἀνθρώπων διαφοραῖς καί προσφόροις τισὶ διαιτήσεσι καί συμβιβασμοῖς εὐλόγοις τὰς μάχας αὐτῶν διαλνούσας, ταύτας, ὡς ἀξίας ὑποδοχῆς προσαγομένας ἡ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλ³η Ἐκκλησία εὐμενῶς οἶδεν ἐπικυροῦν, καὶ δι' ἐκδόσεως σιγγιλιωδῶν γραμμάτων κατασφαλίζειν πᾶσαν πρόφασιν διχονοίας καὶ ἐτέρας αἰθις ἀμφισβητήσεως αἴρουσα ἐκ μέσου καὶ τοῖς ὀρισθεῖσιν ἐμμένειν εἰρηρικῶς καὶ ἀραρότως τοὺς πρότε⁴ρον διαφερομένους παρασκευάζουσα· πολλῶν δὲ μᾶλλον ἡνίκα καὶ ἐξ ἐτέρας τινὸς ὑπερεχούσης δυνάμεως συμβαίνει αὐτῇ τὸ ἐνδόσιμον καθὰ δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος· ἐν γὰρ τῇ νήσῳ Νάξῳ κατὰ τὸ χωρίον λεγόμενον Ἐγκαρὲς πρὸ⁵ χρόνων πολλῶν ὁ τῆς μακαρίας λήξεως Ἰάκωβος Κόκκος, πατὴρ τοῦ Φραγκίσκου ἐκείνου ἱερέως, μέλους ἐπιλέκτου τοῦ ἐκεῖσε εὐαγοῦς κλήρου ὑπάρξαντος, καὶ περὶ τὴν θεολογικὴν διαπρέψαντος διδασκαλίαν, ἀνήγειρε μοναστήριον /⁶ ἐκ βάθρων, καθιερώσας ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Ὑψηλοτέρας, ᾧ τινι καὶ τὰ προνόμια τῆς σταυροπηγιακῆς ἐλευθερίας καὶ χάριτος ἐπεχορηγήθη δι' ἐνθέρμον παρακλήσεως αὐτοῦ ἐπὶ γράμματος ἐν /⁷ μεμβράναις σιγγιλιώδους ἐκδοθέντος μὲν τό τε συγχρόνως, ἀνανεωθέντος δὲ μετὰ ταῦτα ἅπαξ καὶ δις πρὸς ἐπισύστασιν καὶ ἐπίρρωσιν· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦ μακαρίτου ἐκείνου Ἰακώβου παραπέμποντος ἐν διαθήκαις τὴν κλητορικὴν τοῦ μο⁸νηδρίου διαδοχὴν τοῖς ἰδίῳις ἀπογόνῳις, καὶ βεβαιασμένας ὅλον ἐπὶ τὴν ἡ συνεσκιασμένας, καὶ διαφορομένας τὰς ἐννοίας ποιουμένου τῆς διατά-

ξεως, δεινή τις ἔρις καὶ ἀμφισβήτησις ἀνεφύη μεταξὺ αὐτῶν, ὅσοι δηλαδή τὸ ἐπώνυμον /⁹ Κόκκος διαδοχικῶς παρειλήφασιν, διάφορα κατὰ καιροὺς ἐξεδόθησαν γράμματα ἐκκλησιαστικά, διαφόρως περὶ τῆς διοικήσεως τοῦ ἱεροῦ μονηδρίου ἀποφαινόμενα τὴν τε κατάπανσιν τῆς δεινῆς ἔριδος καὶ λογομαχίας τῶν συγ/¹⁰κληρονόμων, καὶ τὴν διάσωσιν καὶ διαμονὴν τοῦ ἱεροῦ καταγωγίον προνοητικῶς λίαν πραγματευόμενα ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν οἰκονομικὸν καὶ προνοητικὸν τῆς ἐκκλησίας σκοπὸν συνηρέχθη τὰ πράγματα· μέχρι καὶ γὰρ /¹¹ τῶν ἤδη δύο συγγενῶν, Κωνσταντίνου φαμέν πρωτονοταρίου Κόκκου καὶ Δημητρίου καγκελλαρίου Κόκκου ἡ διάταξις παραταθεῖσα, καὶ μέντοι ἐπιτάσεως ἀκμὴν λαβοῦσα εἰς ἀνωμαλίαν μεγίστην καὶ ζημίαν καὶ σχεδὸν /¹² ἐρήμωσιν παντελεῖ καθυπέβαλε τὸ ἱερὸν μοναστήριον, κἀντεῦθεν ἕτερος αὐτῶν, ὁ πρωτονοτάριος, μὴ ἀνεκτὴν ἡγήσάμενος τὴν παρὰ τοῦ Δημητρίου πολυειδῶς σκοπομένην ὀλοσχερῇ κατὰκτησιν, ἀγωγὴν ἐκίνη/¹³σε πρὸ χρόνου ἤδη ἐνὸς ἐπὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου Ἀχμέτ ἐφένθη διβικτὰρ πέζη καὶ πληρεξουσίου ἐπιτρόπου τοῦ ὑψηλοτάτου Καπουτὰν πασᾶ ἐφέντη μας, προβαλλόμενος τὴν κτητορικὴν αὐτοῦ μετοχὴν καὶ κατὰ γενεαλογίαν /¹⁴ διαδοχικὴν πρὸς ἐκεῖνο τὸ μονήδριο σχέσιν· ἡ δι' αὐτοῦ ἐνδοξότης ἀνέθετο τὴν διακριβωμένην ἐξέτασιν καὶ ἀπόφασιν τοῦ δικαίου τοῖς ἐν τῇ νήσῳ Νάξῳ παρευρεθεῖσι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ προεστῶσι καὶ προκρί/¹⁵τοις αὐτόχθοσί τε καὶ ἐκ τῶν πέριξ νήσων ἀνδράσιν εὐηπολίπτοις καὶ ἀξιοπίστοις, οὔτινες καὶ συνελθόντες πολλὰκις ἐπὶ τὸ αὐτό, τὰ τε προβλήματα καὶ τὰς ἀπολογίας ἐκατέρου μέρους τῶν διαφερομένων παρεξέτασαν/¹⁶τες, καὶ τὰ ἀνὰ χεῖρας αὐτῶν ἔγγραφα μετ' ἐπιστασίας ἐπεξελεθόντες, διεξέθεντο γράμμα διαιτητικὸν κατὰ τὸ ᾠοιέ σωτήριον ἔτος κατὰ μῆνα ἰούλιον γεγραμμένον, καὶ ὑπογεγραμμένον παρὰ πάντων αὐτῶν, ἐν ᾧ /¹⁷ δηλοποιεῖται, ὡς πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως τὴν ὑπόθεσιν ταύτην διαβασάνισαντες, ἔκριναν οὐ μόνον εὐλογον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἱερῷ καταγωγίῳ ἐς τὰ μάλιστα συμφέρον καὶ συντελεστικώτατον, ὅπως τό γε νῦν ἔχον ἐπὶ/¹⁸τροπεύηται τὸ μονήδριον τοῦτο ἐξ ἐκατέρου ἐπίσης τῶν μερῶν παρὰ τε δηλαδή τοῦ Κωνσταντίνου πρωτονοταρίου Κόκκου, καὶ τοῦ Δημητρίου Κόκκου καγκελλαρίου, καθὰ καὶ ὑπὸ τῶν προγόνων αὐτῶν, καὶ διὰ κοινῆς αὐτῶν συναινέσεως /¹⁹ διορίζεται ἡγούμενος ἐν αὐτῷ, ὃς ἂν ἄξιος κριθεῖν ἐπιμελούμενος τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω βελτιώσεως αὐτοῦ καὶ ἀξίωσεως, καὶ μένη διὰ παντὸς ἀνώτερον τῆς δουλαγωγίας ἐκατέρου καὶ ιδιοκτησίας μετὰ πάντων τῶν κτημάτων αὐτοῦ κατὰ τὴν /²⁰ τοῦ μακαρίτου ἐκεῖνον κτήτορος ἔγγραφον βούλησιν καὶ διάταξιν· ἐκ δὲ τῆς γενεᾶς αὐτῶν, ὅστις εἰς ἱερατικὸν βαθμὸν προαχθεῖν ἢ εἰς ἄσκησιν μοναστικοῦ ἀποβλέψει βίον, ἔχη ἐν αὐτῷ ἀκωλύτως εἰσερχεσθαι, /²¹ καὶ τὴν ἡγουμενείαν ἀναλαμβάνειν, ἄξιος ὢν, ἐὰν δὲ τύχωσιν ἐκατέρωθεν ἱερωμένοι, εἰσερχονται μὲν ἀμφοτέροι ἐπ' ἀδείας ὑπάρχει δὲ προτιμότερος ὁ ἐκ τῆς τοῦ Δημητρίου γενεᾶς ἐπὶ τῇ διαδοχῇ τῆς ἡ /²² γουμενείας, ὡς ἐν πολλοῖς ἔτεσιν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ γένους προδιοικηθείσης, καὶ οὕτω παραδίδεται εἰς αἰῶνας

διεξαγόμενον τὸ μονήδριον διεξαγόμενον ὑπὸ τῆς γενεαλογικῆς τῶν Κόκκων σειρᾶς, ὡς προπατορικὸν αὐτῶν κτητορικὸν δι/²³καίωμα. Ἐκλειπόντων δὲ καλογήρων Κόκκων, προσκαλῆται καὶ ξένον πρόσωπον ἐπὶ τὴν ἡγουμενείαν, διὰ κοινῆς μέντοι ἐκλογῆς καὶ συμφώνου συγκαταθέσεως τῶν ἐξ ἑκατέρου μέρους λαϊκῶν καὶ πλησιεστέρων /²⁴ συγγενῶν Κόκκων, ἕως οὗτοῦ ἢ ἐκ τοῦ ἐνός, ἢ ἐκ τοῦ ἄλλου φανείς ἱερωμένος ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν· αὕτη ἐστὶν ἡ ἔννοια τῆς ἐξενεχθείσης παρὰ τῶν αἰρεθέντων ἐκείνων κριτῶν διαιτήσεως, ἣτις καὶ ἐπεκρῶθη παρὰ τῆς /²⁵ ἐκείνου ἐνδοξότητος, καὶ τῆς κοινῆς τῆς νήσου σφραγίδος καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ περιβλέπτου πενζαδὲ κυρίου Κωνσταντίνου Μαυρογένους, δραγομάνου τὸ τηρικαῦτα ὑπάρχοντος τοῦ ἀκαταμαχίτου βασιλικοῦ στόλου /²⁶ καὶ τῇ ἡμῶν μετριότητι ἀριδῆλως ἐγνώσθη ἐκ τοῦ ἀρτίου ἐμφανισθέντος ἀπαραλλάκτου ἴσου τοῦ διαιτητηρίου ἐκείνου γράμματος· ἐπεὶ δὲ πρὸς ἀσφάλειαν καὶ ἐμπέδωσιν τῶν ἐκπεφασμένων ἐγένετο θερμοτάτῃ ἔμμεσος /²⁷ παράκλησις πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν παρὰ τοῦ εἰρημένου κυρίου Κωνσταντίνου πρωτονοταρίου καὶ περὶ ἐκδόσεως ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ σιγγιλιώδους ἐν μεμβράναις γράμματος, ἐπικυρωτικοῦ τῆς τε διαιτήσεως /²⁸ καὶ τῶν προκεχωρηγμένων σταυροπηγιακῶν προνομίων, πρόσφορον ἐπιγνόντες καὶ συμβιβαστικὸν τὸν αἰτηθέντα, ὡς εἴρηται, τρόπον, καὶ τέλος ἔχοντα τὴν ὠφέλειαν τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου καταγωγίου, ἄλλως τε καὶ διαμῆ/²⁹νύσεως ἡμῶν ὑψηλῆς ἐπὶ τούτῳ γεγομένης, γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερετίμων τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὸ /³⁰ διαληφθὲν ἱερὸν μονήδριον, τὸ ἐν τῇ νήσῳ Νάξῳ κατὰ τὸ χωρίον Ἐγκαραιῆς κείμενον, καὶ ἐπ' ὀνόματι σεμνυνόμενον τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Ὑψηλοτέρας, καθὼς ἐξ ἀρχῆς, οὕτω καὶ εἰς τὸν ἐξῆς /³¹ ἅπαντα χρόνον ὑπάρχῃ τοῖς σταυροπηγιακοῖς προνομίοις πεπλουτισμένον, καὶ λέγεται, καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται μετὰ πάντων τῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτοῦ κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, τῶν τε /³² ἤδη ὄντων καὶ τῶν εἰσέπειτα προσγενησομένων ἂν, ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακόν, ἀδούλωτον, ἀσύδοτον, ἐλεύθερον, ἀκαταπάτητον καὶ ἀκαταζήτητον παρὰ παντὸς προσώπου ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ, καὶ μόνῳ τῷ /³³ καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτῳ πατριαρχικῷ ἀποστολικῷ καὶ οἰκουμενικῷ θρόνῳ ὑποκείμενον, προσφέρον αὐτῷ ἐτησίως καὶ λόγῳ ὑποταγῆς γρόσια 100 ἥτοι ἑκατόν, διοικῆται δὲ κατὰ τὴν ἔννοιαν ἀπαραλλάκτως τοῦ παρὰ /³⁴ τῶν διαιτητῶν ἐκείνων ἐκδοθέντος γράμματος, ἔχοντος τὴν ἰσχὺν καὶ ἐνέργειαν ἀπαράτρεπτον ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ ἀμεταποίητον, ὡς καὶ παρ' ἡμῶν ἐκκλησιαστικῶς ἐπικυρουμένον τε καὶ ἐπικρατυομένον, καὶ γίνηται ἡ ἀ/³⁵ποκατάστασις τῶν ἡγουμένων κατὰ τὸν ἐκτεθέντα ἐν αὐτῷ τρόπον, προτιμωμένων ἀείποτε τῶν ἱερωμένων τῶν ἐκ τῆς τῶν Κόκκων γενεᾶς, ὡς ἐπὶ προπατορικῷ κτητορικῷ δικαίωματι, μὴ δυναμένων μέντοι ἰδιοποιηθῆναι πολὺ ἢ /³⁶ ὀλίγον ἂν τῶν κτημάτων αὐ-

τοῦ, ἢ ἀποσπᾶσαι ἢ ἀποξενῶσαι, ἢ κατάχρησίν τινα καὶ ζημίαν αὐτῷ ἐμποιῆσαι ἐπ' οὐδεμιᾷ αἰτίᾳ καὶ προφάσει, ἀλλ' ὀφειλὴν ἔχόντων ἀπαραίτητον διοικεῖν τὰ κατ' αὐτὸ πάντα, ὡς Θεοῦ ἀφορῶντος, /³⁷ καὶ ἐπιμελεῖσθαι ἐκ παντὸς τρόπου τῆς βελτιώσεως αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω αὐξήσεως καὶ τῆς ἀνεπιμώμου καὶ θεοφιλοῦς πολιτείας τῶν ἐν αὐτῷ ἀσκουμένων ἱερέων ἐπὶ τῷ διασώζεσθαι τοιοῦτοτρόπως συμπαρεκτεινόμενον, ἀκμᾶζον τῷ /³⁸ χρόνῳ εἰς δόξαν Θεοῦ διηνεκὲς μνημόσυνον τῶν ἀοιδήμων αὐτοῦ κτητόρων καὶ συνιστόρων καὶ ψυχικὴν ὠφέλειαν τῶν ἐν αὐτῷ χάριν ἀσκήσεως προσερχομένων καὶ πάντων τῶν κατοίκων τῆς νήσου ἐκείνης εὐσεβῶν. /³⁹ Ταῦτα ἀπεφάνθη καὶ κεκρύβεται συνοδικῶς· ὃς δ' ἂν καὶ ὁποῖος τῶν χριστιανῶν, εἴτε ἐκ τοῦ ἱεροῦ καταλόγου εἴτε ἐκ τοῦ λαϊκοῦ συστήματος, βουληθεὶ καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἀνατρέψαι τὴν καλῶς ταχθεῖσαν καὶ παρ' /⁴⁰ ἡμῶν ἐκκλησιαστικῶς ἐπικυρωθεῖσαν, ὡς εἴρηται, διοίκησιν καὶ ἁρμονίαν τοῦ ἱεροῦ τούτου μονηδρίου, ἢ μέχρι κεραίας διασεῖσαι τὰ τῆς ἐποχορηγηθείσης αὐτῷ σταυροπηγιακῆς χάριτος γεραρὰ προνόμια, καὶ ὑποποιηθεῖναι τι τῶν ἀκινή/⁴¹των καὶ κινήτων κτημάτων αὐτοῦ καὶ ἀφιερωμάτων, ἢ ἀκροθιγῶς τούτων ἄσφαθαι, καὶ βλάβην αὐτῷ καὶ ζημίαν μέχρι καὶ τοῦ ἐλαχίστου, ἢ ἐπήρειαν τοῖς ἐν αὐτῷ ἀσκουμένοις πατράσιν ὁπώποτε προξενῆσαι, ὁ τοιοῦτος, /⁴² ὡς ἀλαζῶν καὶ ἀνευλαβῆς καὶ τῶν θεαρέστων ἔργων λυμεὼν καὶ πολέμιος, ἀφωρισμένος ὑπάρχη ἀπὸ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίας καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαρέτου μακαρίας Τριάδος, τοῦ ἐνὸς τῇ φύσει μόνου Θεοῦ καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυν/⁴³χώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυστος καὶ τυμπανιαῖος, καὶ πάσαις ταῖς πατρικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνος, καὶ ἔνοχος τοῦ πυρὸς τῆς γεέννης καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι ὑπόδικος· ὅθεν εἰς ἔνδοξον καὶ διηνεκὴ τὴν /⁴⁴ ἀσφάλειαν ἀπελύθη καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν σιγγιλιῶδες ἐν μεμβράναις γράμμα καὶ τῷ ἱερῷ κώδικι καταστρωθὲν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας ἐδόθη τῷ /⁴⁵ διαληφθέντι ἱερῷ μοναστηρίῳ τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Ὑψηλοτέρας ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ δεκάτῳ ἑβδόμῳ κατὰ μῆνα ἰανουάριον, ἐπινεμήσεως ε'.

/⁴⁶ † Κύριλλος ἔλεω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

/⁴⁷ † Ὁ Ἐφέσου Διονύσιος. — † Ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος. — † Ὁ Κωνζίκον Κωνσταντίας. — † Ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος. — † Ὁ Νικαίας Ἰωαννίκιος. — † Ὁ Χαλκηδόνος Γεράσιμος (;) — /⁴⁸ † Ὁ Δέρκων Γρηγόριος. — † Ὁ Τορνόβου Μακάριος. — † Ὁ Προύσσης Ἰωαννίκιος. — † Ὁ Βεροίας Ζαχαρίας. — † Ὁ Δράμας Παρθένιος (;). — † [. . . . .] — /⁴⁹ † Ὁ Μηθύμνης Πανάρετος. — † Ὁ Ἀγχιάλου Εὐγένιος.

ΣΧΟΛΙΑ

* Ἡ οἰκογένεια τῶν Κόκκων καταγόταν ἀπὸ βενετσιάνικη ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια,

ή οποία εγκαταστάθηκε στη Νάξο άγνωστο πότε ακριβώς (βλ. σχετικά Μ. Μαρκόπουλι, Δραματικών επεισόδιον τής ναξιακής Ιστορίας, Νάξος 1893). Ένα από τὰ πύο γνωστά μέλη τής οικογένειας ύπῆρξε ὁ Φραγκίσκος Κόκκος, άπόφοιτος (1601) τοῦ ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τής Ρώμης, τοῦ οἰοίου ὑπῆρξε ἐπὶ τέσσερα χρόνια διδάσκαλος, λόγιος καὶ τελικά καθηγητῆς τής πατριαρχικῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς (γιά τὸ Φραγκίσκο Κόκκο βλ. Ζ. Τσιρπανλῆ, Τὸ ἑλληνικό Κολλέγιο τής Ρώμης καὶ οἱ μαθητές του, Θεσσαλονίκη 1980, σ. 303-305, ὅπου καὶ ἡ παλιότερη βιβλιογραφία). Προσπαθώντας νά ἀποφύγει μιά ἐπιδημία πανώλης στήν Κωνσταντινούπολη, θέλησε νά ἐπιστρέψει στή Ρώμη· δέν πρόλαβε ὥστόσο νά πραγματοποιήσει τὸ ταξίδι, γιάτὶ προσβλήθηκε ἀπὸ τὴ νόσο στή Νάξο, ὅπου εἶχε σταματήσει γιά λίγο. Πεθαίνοντας, κατὰ πάσα πιθανότητα στίς ἀρχές τοῦ 1608 (βλ. Χρυσ. Τσίτερ, Τρεῖς μεγάλοι διδασκαλοὶ τοῦ Γένους, Ἀναστάσιος Γόρδιος, Χρύσανθος Αἰτωλός, Φραγκίσκος Κόκκος, Ἀθήναι 1934, σ. 46, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Φραγκίσκου Κόκκου τοποθετεῖται μεταξύ 1607-1612), ἄφησε στή διαθήκη του ἓνα ποσό 300 φλωρίων μέ τὴν παραγγελία νά χτιστεῖ μ' αὐτὰ τὰ χρήματα ἓνα μοναστήρι στό ὄνομα τής Παναγίας τής Ὑψηλοτέρας (βλ. Χρυσ. Τσίτερ, ὁ.π., σ. 46-47, καθώς καὶ Σοφ. Οἰκονόμου, Περί Φραγκίσκου τοῦ Κόκκου ἐπιστολή, Ἀθήναι 1863, σ. 9, 25, 28). Ὁ πατέρας του Ἰάκωβος Κόκκος πραγματοποίησε τὴν τελευταία ἐπιθυμία τοῦ γιοῦ του ἰδρύοντας στήν τοποθεσία Ἐγκαρές τὸ μοναστήρι τής Θεοτόκου Ὑψηλοτέρας, τὸ ὁποῖο σώζεται μέχρι σήμερα (βλ. Νάξος, Ἑλληνική Περιγητική Λέσχη, Ἀθήναι 1969, σ. 67-68 καὶ κυρίως Ν. Κεφαλληνιάδης, Ἡ ἱερά μονὴ Παναγίας τής Ὑψηλοτέρας εἰς Ἐγκαρές Νάξου («Ὁ πύργος τής Ὑψηλῆς»), Ναξιακή Πρόοδος, Νάξος 1966. Πρόβλημα ἀποτελεῖ τὸ γεγονός ὅτι ἐνῶ ὁ Φραγκίσκος Κόκκος φέρεται ὅτι πέθανε γύρω στό 1608, τὸ οἰκόσημο τῶν Κόκκων στό ὑπερθυρο τοῦ καθολικοῦ φέρει τὴ χρονολογία 1600), καὶ φρόντισε νά κηρυχθεῖ σταυροπήγιο (πιθανῶς ἀπὸ τὸν οἰκουμενικό πατριάρχη Νεόφυτο ΣΤ', βλ. σχετικά Χρυσ. Τσίτερ, ὁ.π.). Φαίνεται ὥστόσο ὅτι σέ κάποια περίοδο τής Ιστορίας του τὸ μοναστήρι ἔχασε τὰ σταυροπηγιακά του προνόμια (βλ. καὶ Αἰμιλιανοῦ Μιλήτου, Ἀρχειοφυλάκιον, Αἰθουσα χειρογράφων οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, Στανμποῦλ 1959, ἀρ. 334: «Περί τής ἀφαιρέσεως τής σταυροπηγιακῆς χάριτος ἐν τῇ νήσῳ Νάξῳ κτιτορικῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Κ. Κόκκου τής Ὑψηλοτέρας λεγομένης»)· τὴν ἐποχὴ ὥστόσο τῶν δικῶν μας ἐγγράφων τὰ ἔχει ἀνακτήσει.

Ἡ ἀσάφεια ὁμως τῶν ὄρων τής διαθήκης τοῦ Ἰακώβου Κόκκου, σχετικά μέ τὴν ἡγουμενία τοῦ μοναστηριοῦ, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τίς συνεχεῖς διαμάχες μεταξύ τῶν ἀπογόνων του πού προκαλοῦν τὴν ἐπέμβαση τοῦ πατριαρχείου, τὸ ὁποῖο μάταια προσπαθεῖ νά κατευνάσει τὰ πνεύματα. Τέλος, ὁ Κωνσταντῖνος Κόκκος, πρῶτονοτάριος καὶ ὁ Δημήτριος Κόκκος, καγκελλάριος, καταφεύγουν στόν Ἀχμέτ ἐφέντη (βλ. Δ. Ζακυνθινό, Κατάλογος τής συλλογῆς Π. Ζερλέντη, ΕΕΒΣ ΙΓ' (1937), σ. 263, 283), ἀντιπρόσωπο τοῦ Καπουδάν πασᾶ. (Τόσο τόν Κωνσταντῖνο ὅσο καὶ τὸ Δημήτριο Κόκκο τοὺς βρίσκουμε συχνά νά ὑπογράφουν σέ ἐγγραφα τής ἐποχῆς· βλ. σχετικά Δ. Ζακυνθινό, ὁ.π., σ. 232, 262, 263, 281, 282, 291. Α. Μάρουλη, Ναξιακά ἐγγραφα (1723-1883), Ἐπετηρίς Ἐταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν 4 (1964), σ. 401 κ.έ. Β. Σφυρόερα, Κώδικες ἐκ Νάξου, ΕΕΒΣ 33 (1964), σ. 215-216. Τοῦ ἰδίου, Κυκλαδικὰ ἐγγραφα ἐξ ἰδιωτικῶν συλλογῶν. Σειρά πρώτη - Ναξιακά, Ἐπετηρίς Ἐταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν 5 (1965-66), σ. 635 κ.έ. Ι. Δέλλαρόκα, Τὸ δίκαιον τής Νάξου κατὰ τοὺς χρόνους τής Τουρκοκρατίας, Ἐπετηρίς Ἐταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν 7 (1968), σ. 426-481. Μ. Τουρτόγλου, Περί τής ποινικῆς δικαιοσύνης ἐπὶ Τουρκοκρατίας, Ἐπετηρίς Κέντρου Ἑρευνῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου 15 (1968), σ. 1-38). Ἐκεῖνος τοὺς συμβουλεῖ νά ἀπευθυνθοῦν στοὺς προκρίτους τής Νάξου καὶ νά λύσουν τὴ δια-

μάχη τους με διαιτησία. Τήν απόφαση τῶν προκρίτων ὑπογράφουν ὁ Ἀχμέτ ἐφέντης, ὁ Κωνσταντῖνος Μαυρογένης, τότε δραγομάνος τοῦ στόλου, καί σφραγίζεται μέ τή σφραγίδα τοῦ νησιοῦ ἐνῶ ὁ πατριάρχης ἀπλῶς ἐπικυρώνει τήν πράξη. Ὁ Κωνσταντῖνος Μαυρογένης ὑπῆρξε δραγομάνος τοῦ στόλου ἀπό τό 1811-1816· φρόντισε ιδιαίτερα γιά τήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης (βλ. καί Β. Σφυρόερα, Οἱ δραγομάνοι τοῦ στόλου. Ὁ θεσμός - οἱ φορεῖς, Ἀθήναι 1965, σ. 163-166).

7. ΣΥΝΟΔΙΚΟ ΜΟΛΥΒΔΟΒΟΥΛΛΟ ΓΡΑΜΜΑ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Ε΄

Αὐγουστος, ἰνδικτιῶν 7
1819

Περίληψη. Ἡ παμπάλαια μονή τῆς Ἀγίας Τριάδος στή Χάλκη, ἄλλοτε πλούσια, ἔχει σχεδόν ἐρημώσει καί καταρρεύσει (σῴζεται μόνο ἡ ἐκκλησία καί μικρό μέρος τοῦ μοναστηριοῦ)· τή φροντίζουν μόνο ἕνας ἡγούμενος καί δύο μοναχοί. Γιά νά ἐπαναφέρει τή μονή στήν προηγούμενη κατάστασή της ὁ πατριάρχης τήν θέτει ὑπό τήν προστασία τοῦ ἡγεμόνα τῆς Μολδοβλαχίας Ἰωάννου Μιχαήλ Γρηγορίου Σούτζου: στό ἐξῆς τό μοναστήρι τῆς Ἀγίας Τριάδος μέ ὅλη του τήν περιουσία θά ἀνήκει στόν προαναφερθέντα ἡγεμόνα καί στούς ἀπογόνους του, οἱ ὅποιοι θά ἔχουν τό δικαίωμα νά ὀρίζουν ἐπιστάτες, ἡγουμένους κτλ. καί τήν ὑποχρέωση νά φροντίζουν γιά τήν καλή του διαχείριση καί τήν αὐξηση τῆς περιουσίας του.

Πρωτότυπο, Μουσεῖο Κανελλοπούλου, χωρίς ἀρ. εὐρ. Μεμβράνη, χρώματος ὑπόλευκου, διαστ. 758×538 χιλ. Μονόφυλλο, φέρει δύο πτυχώσεις κατὰ τό ὕψος καί τέσσερις κατὰ τό πλάτος. Κατάσταση διατήρησης καλή. Τό κείμενο εἶναι γραμμένο στή μία ὄψη. Πλάτος περιθωρίου 20 χιλ. Γραφή κανονική, μέ ἐλαφριά κλίση πρὸς τά δεξιά, ὅμοια μέ τή γραφή τοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος ἀρ. 6. Μέ τό χέρι τοῦ πατριάρχου μόνο ἡ ὑπογραφή του, ἡ ὁποία, γραμμένη μέ μεγαλύτερα γράμματα καί ζωηρότερο μελάνι, ἐκτείνεται σχεδόν σέ ὅλο τό πλάτος τῆς σειρᾶς. Ἀκολουθοῦν οἱ ὑπογραφές τῶν συνοδικῶν σέ τρεῖς, ὄχι πολύ κανονικές σειρές.

Τό ἔγγραφο στό κάτω μέρος σχηματίζει γλωσσοειδή προέκταση ἀπό ὅπου περνάει ἡ κλωστή (σέ σχῆμα T) ἀπό τήν ὁποία κρέμεται μολύβδινη σφραγίδα, διαμ. 62 χιλ., πάχους 8 χιλ. Ἀπό τήν μιά πλευρά φέρει παράσταση Παναγίας Βρεφοκρατούσας καί ἀπό τήν ἄλλη τήν ἐπιγραφή ΓΡΗΓΟΡΙΟ[Σ] / ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΡ/ΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝ/ΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ / ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ Κ(ΑΙ) ΟΙΚΟΥ/ΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ 1797 (ἡ σφραγίδα προέρχεται ἀπό τήν α' πατριαρχία τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε' (1797-98).

† Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καί οἰκουμενικός πατριάρχης.

/² Οἱ τῶν ἀνωθεν παρὰ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων τελείων δωρημάτων ἀ-

Εικ. 2. Συνοδικό μολυβδοβούλλο γράμμα του οίκουμενικού πατριάρχη Γρηγορίου Ε' (1819).

ξιωθέντες φωτοειδῆ τὰ κατορθώματα ἐπιδείκνυνται καὶ χάρισιν ἐξαστράπτοντα παντοίαις, δι' ὧν αὐτὸς ὁ ἐπουράνιος Πα³τὴρ δοξαζόμενος τοὺς δοξάζοντας ἀντιδοξάζει· φωτὸς γὰρ υἱοὶ ἀτεχνῶς γεγονότες, φωτοβολοῦσιν ἔργα τῆς ἄνω φρονικτωρίας ἐχόμενα, οὐχ ὑπὸ τὸν μόδιον τὸν λύχνον τιθέμενοι, ἀλλ' ἐπ' αὐτὴν ⁴ ἐκείνην ὑφοῦντες τὴν τηλαυγῇ λυχνίαν τῆς ψυχικῆς αὐτῶν κατ' ἄρετὴν τελειότητος καὶ τοῖς πέρασιν ἀκτινοβολοῦντες, πάντας εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν μετὰ κρότων ἀνηκόντων ἐπαίνων εἰκότως κινου⁵σι καὶ εἰς μίμησιν διεγείρουσιν, ὡς δῆλον ἔσται καὶ ἐκ τῶν ἐφεξῆς· τὸ γὰρ ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ, κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Χαλκηδόνος, ἐπάνω τοῦ βουνοῦ τοῦ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὑπερτεί⁶νοντος κείμενον ἐκ παλαιοῦ τοῦ χρόνου ἱερὸν μονήδριον, τὸ κλειζόμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς ῥωαρχικῆς Τριάδος, καίτοι ἀνέκαθεν γεραρὸν καὶ σεβάσιμιον, καὶ ἐν ἀγαθῇ πάλαι ποτὲ κατα⁷στάσει διάγον, καὶ διακυβερωμένον ἀποχωρώντως, διαφόροις ὁμῶς περιπεσὸν ἀπὸ τινος καιροῦ μεταβολαῖς καὶ ὑπὸ διαφόρων προσώπων διοίκησιν περιελθόν, ἐκπέπτωκε τῆς ἥς ἐπλούτει ⁸ εὐροίας καὶ λαμπρότητος, καὶ ἐγγὺς ἀφανισμοῦ ἦλθε, συναποβαλὸν καὶ ὅλον ὁμοῦ τὸ σχῆμα τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ καταστάσεως, καὶ τὸν ρυθμὸν τῆς ἀναλογούσης αὐτῷ μοναστικῆς πολι⁹τείας, καὶ ὑπὸ ἐνὸς μόνου ἡγουμένου καὶ δύο σὺν αὐτῷ ἐτέρων ἀνθρώπων ἀγόμενον καὶ φερόμενον ὥστε μηδενὸς ὄντος τοῦ ἐπιμελησομένου καὶ τὸ πλεῖστον μέρος αὐτοῦ κατασασθρῶθῃ κατῃ¹⁰δαφίσθη, τῆς ἐν αὐτῷ ἱερᾶς ἐκκλησίας μετὰ τινος ὀλίγου μέρους μόλις περισωθείσης. Τοῦτο γοῦν καὶ ἄλλοτε πρότερον καὶ ἤδη ἐσχάτως ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ὄρωντες ὑπορρέον κα¹¹τὰ μικρὸν, κἀπὶ τὸ χεῖρον ὁσημέραι ὑποφερόμενον, καὶ χρέεσι προσέτι εἰδότες αὐτὸ καταβεβαρυμένον ἐκ τῆς προὑπαρξάσης κακῆς οἰκονομίας καὶ διοικήσεως, ἀναγκαιοτάτην ἐκ ¹² τῶν πραγμάτων ἐπέγνωμεν τὴν οὐσιώδη ἐνέργειαν ἀνυπερθέτου, θεοσεβοῦς καὶ φιλοχρίστου τινος ἀντιλήψεως, σύνδρομον ἐχούσης καὶ τῇ προαιρέσει τὴν δύναμιν, οἷαν καὶ ἐλπίσαντες καὶ τοῖς ¹³ παρελθούσι καιροῖς, ἰδεῖν ὁμῶς οὐκ ἡξιώθημεν· ἔμελλε γὰρ καὶ τοῦτο, ὑπὸ τῆς διεξαγωγῆς πανσόφως τὰ ἡμέτερα φιλαγάθον παρουσίας ἀποταμεινθὲν τῆς ἀναγκαίας τυχεῖν θεραπείας ἤδη ¹⁴ νῦν ἐν εὐθέτῳ καιρῷ καὶ ἀρμοδίῳ, ἐπὶ τῆς πανευκλεοῦς φαιμένης ἡγεμονείας τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Μολδοβλαχίας μεγαλοπρεπεστάτου υἱοῦ ἡμῖν ¹⁵ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητοῦ καὶ περιποθήτου κυρίου κυρίου Ἰωάννου Μιχαῆλ Γρηγορίου Σούτζου βοεβόδου ἀσύγκριτον μὲν καὶ ἀπαράβλητον ζῆλον διατρέφοντος περὶ τὰ θεῖα σκηνώματα, ¹⁶ ὑπέρμαχον δὲ ἐν ᾗθει μεγαλοπρεπεῖ καὶ ἡρώφῳ φρονήματι προβαλλομένου τὴν προστασίαν περὶ πάντα τὰ πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ γένους ἀφορῶντα σπουδάσματα, καὶ ἔξαι¹⁷ρέτω ἡγεμονικῇ προνοίᾳ περιθάψεως παντοίας μεγαλοπρεποῦς ἀξιοῦντος τὰ ἐν τοῖς προλαβοῦσι καιροῖς ἐνδεία προμηθείας ἀναλόγον καὶ ἐπισκέψεως κακωθέντα καὶ τῆς οἰκείας ἐκστὰν ¹⁸ δυνάμεως· μετὰ γὰρ τὴν θείᾳ ἐλέει ἐπανάκλησιν ἡμῶν καὶ τρίτον αὖθις ἀνίδρυσιν ἐπὶ τὸν ἁ-

γιώτατον οίκουμενικόν τούτον θρόνον, εϋρόντες τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο μονήδριον ἐν /¹⁹ τοιαύτῃ ἀθλιότητι, καὶ ἐκ πείρας πολυειδοῦς ἐπιγνόντες ὡς μόνης τῆς γενναίας καὶ εὐεργετικῆς χειρὸς καὶ φιλοτίμου ἡγεμονικῆς αὐτοῦ ἀντιλήψεως ἔργον ἢ διάσωσις καὶ ἀνάκλησις προή/²⁰χθημεν ἐκ προνοίας ὀφειλετικῆς καὶ θεομὴν αἴτησιν καὶ ἀξίωσιν συνοδικήν περὶ τούτου τῷ θεοστηρίκῳ αὐτοῦ ὕψει προσηνέγκαμεν, ὡς ἐπὶ μόνη τῇ αὐθεντικῇ αὐτοῦ προμηθεΐα καὶ /²¹ περιθάλπει σαλεῦον καὶ τὸ ἱερὸν αὐτὸ καταγώνιον ἀποδείξαντες, ἅτε κινδυνεῦον ἐρείπιον γενέσθαι μετὰ τῆς ἐν αὐτῷ ἱερᾶς ἐκκλησίας καὶ διόλου ἐξίτηλον. Ἡ δὲ μεγαλοπρεπε/²²στάτη αὐτοῦ ὑψηλότης ὕλην εὐράμενος φιλοκαλίας πρόσφορον καὶ κατάλληλον, εὐμενῶς τὴν ἐνθερμον ἡμῶν αἴτησιν καὶ ἀξίωσιν ἀπεδέξατο καὶ πρὸς ταῖς ἐνδείξεσι τῶν ὑπερφνῶν /²³ καὶ εὐθέων ὑπερτερημάτων, τῶν τὴν θεοσεφεῇ ψυχῇ αὐτοῦ κατακαλλυνόντων, καὶ τὸ ἐκ φύσεως ἡγεμονικὸν παριστῶντων, προσθέμενος ἀριδηλότεραν τὴν ἐνδειξιν τῆς πρὸς Θεὸν καὶ /²⁴ περὶ τὰ θεῖα σκηνώματα ἐξαιρέτου εὐλαβείας ποιήσασθαι, ἔγνω δίκην ἀπαρχῆς τῶν παρ' αὐτῷ ἐξαισιῶν καλῶν, τῷ συμπάντων τῶν ἀγαθῶν χορηγῶ καὶ δοτῆρι τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ ἱε/²⁵ροῦ τούτου μονηδρίου προσενεγκεῖν, κατὰ τὸ «Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ υἱοὶ Θεοῦ δόξαν καὶ τιμὴν, ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ». Καὶ δὴ μεγαλοπρεπῶς ἀπεφῆνα/²⁶το πρὸς τῇ ἐξοικονομήσει τῶν κατ' αὐτῷ τὸ ἱερὸν μονήδριον χρεωδῶν καὶ τὴν οἰκονομίαν τοῦ χρέους, ὅπερ καθάπαξ ἡ μεγαλοπρεπεστάτη αὐτοῦ ὑψηλότης ἀνεδέξατο. . . .

ΣΧΟΛΙΑ

Ἡ μονὴ τῆς Ἀγίας Τριάδος, χτισμένη στό λόφο τῆς Ἑλπίδας στή Χάλκη, ἰδρύθηκε κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ἴσως στό α' μισό τοῦ 9ου αἰ. Ὁ πατριάρχης Φώτιος εἶναι ὁ πρῶτος πού τὴν ἀνακαινίζει· τό παράδειγμά του ἀκολουθεῖ τό 1540 ὁ Μητροφάνης (ὁ μετέπειτα οἰκουμενικός πατριάρχης Μητροφάνης Γ'). Τό 1781 ὁ πατριάρχης Γαβριήλ Δ' (1780-85), μετὰ ἀπό παράκληση τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς Σαμουήλ, τὴν ἀναγνωρίζει πατριαρχικό σταυροπήγιο. (Ἡ βιβλιογραφία ἢ σχετικὴ μέ τό μοναστήρι τῆς Ἀγίας Τριάδος στήν Χάλκη εἶναι ἀρκετὰ ἐκτεταμένη, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὴ μεταγενέστερη ἐποχὴ, ἀπό τό 1844 ὅποτε λειτούργησε ὡς Θεολογικὴ Σχολή. Ἐνδεικτικὰ σημειώσουμε: Ἀ θ η ν α γ ὀ ρ α ς (πρῶην Παραμυθίας), Ἡ ἱστορικὴ μονὴ τῆς Ἀγίας Τριάδος ἐν Χάλκῃ, Νέος Ποιμὴν 2 (1920), σ. 353-405, 561-592, 609-624, 689-704, 721-736 καὶ ὁ Ἰ δ ι ο ς, ὁ.π. 3 (1921), σ. 115-128, 167-172. Β. Σ τ α υ ρ ῖ δ η ς, Ἡ ἱερά Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, Ἀθῆναι 1968).

Τό 1819 φαίνεται ὅτι ἡ μονὴ εἶχε περιέλθει σέ παρακμὴ· γι' αὐτὸ ὁ Γρηγόριος ὁ Ε', ὁ ὁποῖος ἤδη τό 1797, κατὰ τὴν πρώτη του πατριαρχία, εἶχε ἐνδιαφερθεῖ γιὰ τίς πατριαρχικὲς σταυροπηγιακὲς μονὲς καὶ εἶχε ὀρίσει πατριαρχικοὺς ἐξάρχους γιὰ τὸν ἔλεγχο καὶ τὴν ἀναδιοργάνωσή τους (βλ. σχετικὰ Μ. Ι. Μ α ν ο ὗ σ α κ α, Ἀγνωστα κεφάλαια τῆς παλαιότερης ἱστορίας τοῦ Ἀρκαδίου, Νέα Ἑστία 80 (1966), τευχ. 944, σ. 1503-1518, Π. Ζ ε ρ λ ὧ τ η, Περί τῶν πατριαρχικῶν γραμμάτων τῆς ἐν Παρισίοις ἐθνικῆς τῶν Γάλλων βιβλιοθήκης, Βυζαντίς Β' (1911-12), σ. 438-448, Τ. Γ ρ ι τ σ ὀ π ο υ λ ο υ, Μονὴ Φιλοσόφου, Ἀθῆναι 1960, σ. 325 σημ. 3) ἀποφασίζει νά τὴν παραχωρήσει στόν ἡγεμόνα τῆς Μολδοβλαχίας Μιχαήλ Σούτσο, ὁ ὁποῖος θά εἶχε ἴσως περισσότερες (χρημα-

τικές) δυνατότητες για να τή συντηρήσει. Φαίνεται ωστόσο ότι η κατάσταση της μονής δέν καλυτέρευσε· τό 1820 ή 1821 μιά πυρκαγιά συντελεί στή μερική καταστροφή της καί ή μονή παραμένει έρημη μέχρι τό 1842, όποτε τήν επισκέπτεται ό οίκουμενικός πατριάρχης Γερμανός Δ' (α' πατριαρχία 1842-45), ό όποιος καί αναλαμβάνει τήν άνοικοδόμηση τών κτιρίων καί τήν ανακαίνιση της έκκλησίας πού ήταν έτοιμόρροπη από σεισμό· τό 1844 γίνονται τά έγκαίνια της έκκλησίας καί της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης, ή όποία στεγάζεται στό μοναστήρι.

ΕΡΣΗ ΜΠΡΟΥΣΚΑΡΗ

RIASSUNTO

LETTERE PATRIARCALI DEL MUSEO DI CANELLOPULOS

Nel presente studio vengono pubblicate sette lettere patriarcali (originali, Museo di Canellopulos, Atene), di varia data (17. - 19. sec.). Le lettere sono state emesse dai patriarchi ecumenici di Costantinopoli Partenio IV, Gabriele IV, Neofito VII, Cirillo VI e Gregorio V e si riferiscono, per la maggior parte, alla rinnovazione di privilegi concessi a monasteri.

ERSI BRUSCARI